

Fund fra et bogtrykkeri i Tønder

For et par år siden var jeg til stumpemarked i Herning. I loppemarkeds-afdelingen var der en kræmmer fra Sønderjylland, som havde et meget stort udvalg i militaria, ordner, medaljer, postkort og numismatik. Jeg bladrede mappen igennem med sønderjyske nødsedler og andet med relation til Sønderjylland. Pludselig dukkede der nogle sider op med udkast til nødsedler, samt en hel del materiale, som stammede fra en bogtrykker Gustav Rothe i Tønder.

Vi blev enige om en pris for materialet, og så sagde han, at han havde to nødsedler mere hjemme i pengeskabet. Vi blev enige om, at han skulle medbringe sedlerne til næste stumpemarked.

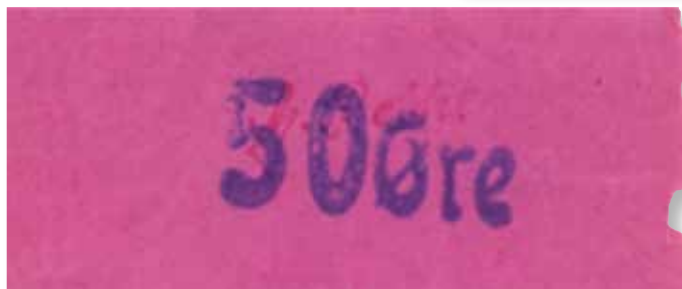
Af Preben Eriksen

Bogtrykkeriet lå i Søndergade 8, Tønder.

Det er det karakteristiske gavlhus i midten med "pyramidegavl". Man kan svagt ane svanen med de udslæde vinger over indgangen.

Kræmmeren fortalte, at materialet stammede fra et dødsbo i Tønder, hvor et søskendepar ikke kunne blive enige om at dele boet. De blev derfor enige om, at bestille en container, og sende hele boet til destruktion. For at

10 Øre. Længde: 5,5 cm.
Højde: 3,8 cm

50 Øre. Længde: 6,8 cm.
Højde: 3,8 cm

50 Øre. Længde: 9 cm.
Højde: 3,8 cm

1 Krone. Længde: 5 cm.
Højde: 5,2 cm

undgå, at man på den lokale genbrugsplads, skulle opdage containerens indhold, og der så kunne forsvinde noget, blev containeren sendt til Aabenraa. Men der forsvandt et papirlot, som kræmmeren fra Sønderjylland fik fat i, og nu er papirerne i Herning, som oprindeligt kom fra Gustav Rothes Bogtrykkei, i Tønder.

Jeg har haft kontakt til Lokalhistorisk Arkiv for Gl. Tønder Kommune, angående materialet, som jeg ikke selv har interesse for at beholde – bl.a. breve på tysk fra en tysk kollega i Flensborg, samt udkast til Gustav Rothes logo/bomærke, med både tysk og dansk tekst.

Eksempler på udkast til nødpengesedler til anvendelse i Tønder

Trykkene til seddel-udkastene er højst sandsynligt fremstillet i bloktryk, som er tryk med blokke af træ (træstokke), hvori motivet er udskåret, så det fremstår som et spejlvendt høj-relief. Og man kan se, at den samme teknik er anvendt på alle sedlerne til at komponere værdiangivelse og trykte initialer.

De første sedler Rothe fremstillede er på rødt/violet papir. Det er værdierne 10- og 50 Øre. De er samme højde med varierer i længde. Seddelstykkerne ser ud til at være revet af med en metallineal.

På siden med værdiangivelse har Rothe på alle tre sedler, underskrevet sin signatur med rødt blæk: G. Rothe. Jeg betragter siden med hans underskrift som forside. Men det er lidt mærkeligt, at han har fremstillet udkast til to stk. 50 Øre-sedler og ikke til en 25 Øre.

Jeg betragter udkastet til 1 Krone, som hørende til den røde serie. 1-Kronen er trykt på hvidt papir, med værdi-angivelsen i kanten af hans logo/bomærke. Samme værdi er trykt på bagsiden. De to "stoppeklodser" i logoet, er sværte-puder man anvender til, ved håndarbejde, at fordele sværte på trykpladen i gammeldags bogtryk.

Måske har Gustav Rothe tænkt, at udførelsen af de "røde sedler" var for primitiv? Så han fremstillede en ny serie. De er tryk på lidt tykkere papir, og det ser ud til, at de stammer fra en rulle, der skulle have været trykt som billetter, da der er afrivningskanter på dem. Det er igen håndarbejde. Der er kommet to nye værdier til trykt med blå-lilla på noget kardusagtigt papir.

En 5 Øre hvor forsiden er underskrevet med G. Rothe i sort skrift og på bagsiden initialerne GTR med rød skrift.

Desuden en 25 Øre, ligeledes med underskrift på forsiden i sort, men med hele hans navn Gustav Rothe og på bagsiden initialerne GTR med rød skrift.

Desuden findes et 10 Øre-stykke – den viste illustration er fra Lodberg, Den store Sønderjyske side 290. Det har ikke været muligt at lokalisere, hvor 10-Øren befinder sig i dag. Hvis der er nogle der har kendskab til 10-Øren, er jeg meget interesseret i at høre fra vedkommende.

Sedlen har en brunrød tekst på bagsiden, "TØNDER BOGTRYKKERI GUSTAV ROTHE" indsat i prikramme

5 Øre: Længde 3,7
cm. Højde 2,1 cm.

25 Øre: Længde 5,7
cm. Højde 2,1 cm.

10 Øre:
Længde 4,2 cm.
Højde 2,1 cm.

med Gustav Rothes bomærke, en svane foroven og GTR nederst i en cirkel.

Tønder Bogtrykkeri

Tønder Bogtrykkeri ved Gustav Rothe blev grundlagt den 1. april 1876 af Sigismund Rothe (1853-1909). Sønnen Gustav Adolph Rothe (f. 1876) overtog trykkeriet i 1909.

Over indgangen til trykkeriet i Søndergade 8, Tønder var der en bronze-svane med udslåede vinger. Svanen indgik i logoet for trykkeriet. Svanen kendetegner, at der i 1800-tallet lå en beværtning i bygningen: "Zum Weißen Schwan" (Den Hvide Svane). Den takkede bygning blev revet ned og afløst af den firkantede bygning i 1929.

Kilder

Eget materiale/arkiv

Lodberg: Den Store Sønderjyske

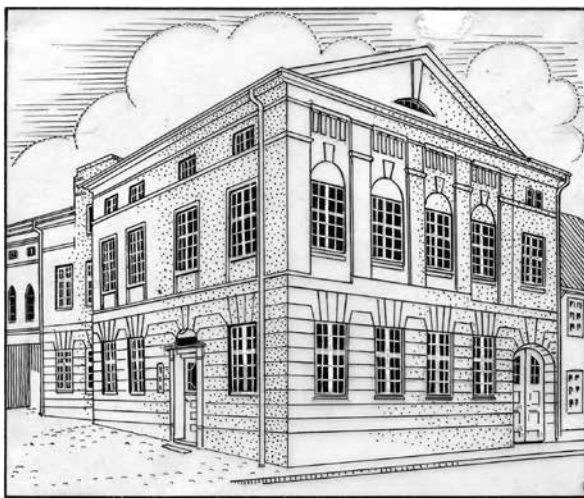
Lokalhistorisk Arkiv for Gl. Tønder Kommune

Kraks ældste forretninger

Gustav Rothe ved hans 65 års fødselsdag 1941.

Den karakteristiske pyramideformede gavl på den gamle bygning, og afløseren der bliver en hjørnejendom.

Gustav Rothe eksperimenterede med udseendet af sit logobomærke.